

Práce má na vybraném vzorku čínských jmen sledovat, jakým způsobem je ovlivnily společenské proměny, jimiž prochází Čína za posledních zhruba 150 let. Analyzovaný materiál pochází z genealogie rodu Lu z Yanchengu. Tento pramen dává vzácnou příležitost sledovat problém na velkém, systematicky shromážděném materiálu. Vzhledem k tomu, že autor práce sám pochází z tohoto rodu, dalo by se očekávat, že do své analýzy bude moci zahrnout i osobní zkušenosti a názory svých rodičů a příbuzných, ale to se nakonec nestalo. Práce je tedy založena výhradně na psaném prameni a využívá sekundární literaturu.

Práce má logickou strukturu, nicméně větší část zabírají shrnutí ze sekundární literatury a na vlastní analýzu zbývá pouze 15 stránek textu, z nichž značnou část zabírají tabulky se soupisem jmen. Analýza je v důsledku toho povrchní a nepůsobí přesvědčivě. K tomu přispívá i nedostatečně promyšlený překlad některých jmen (k překladu viz níže), nepřesné a někdy přímo nesprávné formulace a opomenutí některých důležitých skutečností týkajících se čínské tradice výběru osobních jmen.

Celkově je práce po formální stránce zpracovaná na dobré úrovni. Jako nedostatek se jeví, že autor ne vždy uvádí zdroj svých informací.

Navzdory výtkám předběžně hodnotím práci známkou dobře. Níže uvádím výběr konkrétních výtek a problémů. O některých budeme diskutovat během obhajoby.

Teoretický rámec založený na práci profesorky Pleskalové není důsledně propojen s ostatními částmi textu a zejména s analýzou. Autor sice slibuje, s poněkud problematickými detaily: „Výše bylo krátce shrnuty základní onomastické a především antroponomastické teorie v očích evropských lingvistů. Budeme nadále pátrat, zda v čínských jmenech se uplatňují podobné teorie, dělení a funkce“ (s. 12), avšak nedaří se mu srozumitelně pojmenovat a jasně vyhodnotit univerzální a proti nim kulturně specifické rysy čínských osobních jmen. Teoretický úvod tak nakonec v celku práce trochu „trčí“ a je zbytečně rozsáhlý.

Kompilační část práce věnovaná čínským jménům je zpracovaná nedbale a ne vždy dostatečně promyšleně. Informace týkající se podoby čínského jména a praktik souvisejících s výběrem jména jsou všeobecné a zbytečně zabíhají do vzdálené minulosti (i když v tomto směru práce doznala značný pokrok ve srovnání se staršími verzemi rukopisu). Autor také pohlíží na praxi v době císařství anachronicky a ani nezohledňuje rozdílnou praxi uplatňovanou mezi společenskými vrstvami, které se promítají i do podoby jmen.

Jako příklad anachronického mísení údajů relevantních pro různá historická období (a v různé míře irelevantních pro téma práce) lze uvést poslední odstavec na s. 13, který začíná slovy „oficiální čínské jméno se skládá z...(ming a xing)“ a končí informací – z hlediska práce zcela zbytečnou – o posmrtných jménech císařů („Dále jsou tu ještě posmrtná jména...“). Formulace je navíc matoucí, neboť působí dojem, jako by zdvořilostní jméno 字 bylo „neoficiální“, což není pravda.

K problematice „čínských jmen“ autor přistupuje esencialisticky, opakovaně hovoří o „čínském jménu“ jako o fixním a nadčasovém fenoménu, a to do té míry, že sice analyzuje jména konkrétního rodu, ale píše o „čínských jménech“ obecně.

Anachronický přístup se promítá také do toho, že autor pomíjí magickou rovinu jména v předmoderní společnosti (kterou antropologové zachytili i hluboko ve 20. století – viz Li Yi-yuanův článek, který autor sice cituje, ale magický rozměr jména opomíjí) a nezmiňuje ani problém tabu spojených se jmény. Toto téma sice není ústřední pro hlavní cíl práce, ale zasloužilo by si krátkou zmínku. Jinak vzniká mylný dojem, jako by se čínská jména ve všech společenských vrstvách v císařské době vybírala výhradně podle záliby rodičů.

Klasifikace Výčet možných významových okruhů promítajících se do čínského rodného jména je velmi omezený a příklady ne zcela odpovídají dané kategorii (s. 17 – 18). Není zřejmé, na jakém základě autor toto shrnutí podává (u některých kategorií uvádí zdroj, u jiných ne). Překlady jednotlivých složek ne zcela odpovídají obsahu (viz škála příkladů, včetně „Zhaodi“, zahrnutá do kategorie „jméno s významem štěstí“; označení je samo o sobě problematické).

Informace o praktikách souvisejících s antroponymy v čínštině jsou neúplné, ne-li nepřesné. Autor práce tvrdí, viz poznámka o „zachovávaní tradice“ přejímání příjmení manžela po sňatku (s. 16). Autor neuvádí pro své tvrzení zdroj, převzetí jméno manžela poprvé zavádí občanský zákoník z roku 1930, postupně se šíří ve vzdělaných vrstvách mimo Čínu pod vlivem západních zvyklostí.

Informace o praxi výběru jména někdy neodpovídá tomu, co se uvádí v literatuře a co známe i z memoárů, totiž že výběr jména byl především záležitostí rodu a často o něm rozhodovali prarodiče. V práci autor uvádí tvrzení, které je matoucí: „Jméno obvykle vybíral otec dítěte, ale někdy mohl svým názorem přispět i ctnostný učitel nebo nadřízený, případně věštec. Tyto zvyky platí dodnes s tou výjimkou, že je čínskými úřady doporučeno, aby bylo jméno novorozence bez prodlení včas oznámeno na úřadu (toto však není povinné).“

Představení generačních jmen je neúplné. Autor pomíjí, že cyklus generačních jmen je tvořen tak, aby přečten v úplnosti vytvářel jeden významový celek (někdy se dokonce hovoří o „básních“, 字辈诗), tento celek nejen pomáhá zapamatovat si pořadí jmen, ale v jeho rámci je také třeba rozumět významu jednotlivých slov, která sama o sobě často mívají více významů. Viz s. 34 (kde jsou i další problémy v překladu): „li 立(založit) › fa 法(zákon, pravidlo) › shou 守(chránit, uchovat) › de 德(počestnost, mravnost) › tong 同(jednotost, nerozdílnost) › kuan 宽(široký) › ri 日(slunce, den) › shang 上(vrchní), ran 然(správnost)“.

Překlady a formulace

V práci je velké množství neadekvátních překladů, příklady viz níže. Autor soustavně mluví o „znacích“ a to i tam, kde by bylo případnější mluvit o slovech nebo morfémech. Kupodivu ale ze své charakteristiky možných kritérií pro výběr jména vynechává jeho grafickou podobu (k tomu viz Li Yi-yuanův článek).

字 „literátské jméno“ (standardně „zdvořilostní“, „veřejné“, nebo prostě „druhé“ jméno)

号 „umělecké jméno“ (standardně „přezdívka“)

Překlad je v obou případech problematický, pokud se zakládá na sekundární literatuře, zasloužil by si poznámku a kritické promyšlení.

乳名 – „kojenecká jména ruming pro batolata“ (batole není totéž co kojeneček) (13)

佳 – „nádherná“ (s. 20), zatímco české slovo implikuje vnější oslnivou krásu, čínský originál v sobě obsahuje význam „dobrý“, „blahodárný“, a důraz na vnější krásu v něm nenajdeme

安石 – „skromný kámen“ (s. 23)

讚 – „usvědčení předkům“ (s. 27)

抗乾坤 – „Bojoval proti zvlí“ (s. 28)

考证 – rozbor textových dokladů (s. 31)

太史公曰：莫为于前，虽美弗彰。莫未于后，虽盛弗继。是言也，吾以为有当于谱牒云。 Vrchní písař (Sima Qian) řekl: „Pokud lidé v předchozí generacích nic **neprovedli**, tak se ctnost (rodu) nemůže zviditelnit. Pokud lidé v následujících generacích nic (zdařilého) neučiní, tak ani úspěchy nebude mít kdo zdědit.“ Toto tvrzení, domnívám se lze uplatnit i na rodopisy. (s. 30)

„kresba pohřebiště rodu“ (s. 35) – zřejmě má být mapa? chybí čínský originál

家訓 – „stanovení rodinného pravidla (s. 34)

盛 – „Zámožný“ (s. 42)

娜 – „*na*: krásná, jemná“ (s. 53); ale na s. 52 „objev slova *na* jako překlad zahraničního jména“

Překlady jmen jsou nedomyšlené, autor práce nezohledňuje jejich potenciální víceznačnost – například 東 odkazuje nejen ke jménu Mao Zedong, ale ponechává si i význam „východ“ s celou škálou nepolitických i politických konotací (např. 东方压倒西方)

V práci je velké množství problematických a nepromyšlených formulací. Například: „Zásadní rozdíl mezi čínštinou a indoevropskými jazyky, spočívá ve způsobu pojmenování“ (s. 17). Proč srovnávat čínštinu a indoevropské jazyky? Dávat k sobě tyto dvě entity je v dané souvislosti irelevantní. Stejně irelevantní je spojovat otázku typologie jazyků a společenských praktik.

„V čínské společnosti, která je stále z velké části založena na tradičních hodnotách kolektivismu a sdílení, se však i přesto najdou příklady snahy o odlišování od kolektivu. Pestré způsoby tvorby antroponym, které čínští rodiče využívají, reflektuje jejich různorodé individuální potřeby a touhy dát svému potomkovi vlastní identitu. Jména se tak stávají symbolem reprezentujícím tradiční čínské hodnoty vážící si pokračování rodové linie (chuanzongjiedai 传宗接代). Tato rodinná kultura tvoří nedílnou součást tradiční i moderní čínské kultury.“ (24-25). Znamená to, že individuální potřeby moderních rodičů a hledání vlastní identity pro dítě jsou výrazem tradiční vazby k rodu? A pokud ano, jak se liší od tradičních hodnot kolektivismu?

Jinde autor hovoří o „hodnostním zařazení potomka v rámci rodu“ (s. 34). O jaké „hodnosti“ jde? Jak již od začátku 19. století, kdy poprvé připlouvali evropští misionáři do Číny a při kázání o křesťanské víře postupně se seznámili s místními poměry, dodnes badatelé pokračují ve snaze o přiblížení pochopení jádra myšlenky Číny. Seznámení se písemnosti z čínského rodopisu můžeme právě souhrnně zkoumat a pochopit jen z těch původů takovéto kolektivní myšlenky v Číně. (s. 35)

„Genealogie rodu Li (Li shi zupu 李氏族谱) stanovila generační znaky pro své potomky: Dao 道 (Cesta) Yao 尧 (Yao, jméno mytického čínského vládce, podle konfuciánských učenců čtvrtý z Pěti legendárních vladařů) Guo 国 (Stát), Zhi 治 (Spravovat, vládnout), Jia 家 (Rodina), Qing 庆 (Blahopřát), Ze 泽 (Přízeň, milost), Chang 长 (Silná stránka/vynikat v něčem). Z překladu vyplývají často opakující se konfuciánské motivy. Krom toho využití generačních znaků přinášelo povinnost

volby druhého znaku ve jménech, aby se dítě odlišilo od ostatních. Z toho důvod je v tom období jednoslabičné jméno velmi vzácné“ (s. 36-37).

OL: Nejedná o opakující se „konfuciánské motivy“, ale o volbu slov, která propojují podíl na správě státu (v duchu konfuciánské ortodoxie) a prosperitu rodu. Citovaný příklad ukazuje, jak posloupnost generačních jmen vytváří ucelené sdělení, ale autor si to neuvědomuje.

Autor na základě svých statistik tvrdí, že „znovu v poslední době přibývá“ rodičů hlásících se k tisícileté tradici. Tabulka, na kterou odkazuje, to však nedokazuje. (s. 43)

Vranov nad Dyjí, 3. září 2020

prof. Olga Lomová